

ศักยภาพการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา
POTENTIAL OF TOURISM ON BIODIVERSITY AT PHA CHANG NOI DISTRICT
IN PHAYAO PROVINCE.

นัฐทริยา จิระดา¹, พจน์พิตตา ศรีสมพงษ์², วารชต์ มัชฌิมบุรุษ³

Nutthariya Jirada, Phatpitta Sreesoompong.Ph.D, Warach Madhyamapurush.Ph.D

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา. 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1.หน่วยงานภาครัฐ บุคลากรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ 1.เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา 2. ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 7 คน 2. หน่วยงานภาคเอกชน คือ ผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชุมชน จำนวน 7 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และ 2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามโดยใช้สถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย. ผลการวิจัยพบว่า เนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ติดกับชายแดน และยังเป็นพื้นที่ในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของพืช ป่าไม้ ปลาหลากหลายสายพันธุ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่เส้นทางศึกษาในป่า และในชุมชนยังมีประเพณีทางวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ศักยภาพการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ, ความหลากหลายทางชีวภาพ

ABSTRACT

The objective of this research were; 1) to study the potential of the area on the biological diversity of Pha Change Noi, Phayao province. 2) to study the opinions of visitors of the area on the biological diversity of Pha Change Noi, Phayao province. 3) to determine the guidelines for managing the attractions of the area on the biological diversity of Pha Change Noi, Phayao province. The target group in this research were; 1) The government and non government sector comprise of Phayao province: 1. the officials of the Pha Chang Noi district, Phayao province. 2. the village headmen of each village of 2 people. 2) private agency is a business about the wisdom of a community of 7 groups of 2 people. The analysis of the data were divided into two parts: 1. the

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยพะเยา

² ดร. พจน์พิตตา ศรีสมพงษ์, มหาวิทยาลัยพะเยา

³ ดร.วารชต์ มัชฌิมบุรุษ, มหาวิทยาลัยพะเยา

quantitative data were analysed by content analysis. 2. The analysis of quantitative data from a questionnaire by using percentage and mean.

KEYWORDS: The Potential to travel on the biological diversity, Biological diversity,.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากข้อมูลของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พบว่า พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ จาก 171.02 ล้านไร่ หรือร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศ ในปี พ.ศ. 2504 ลดลงเหลือ 97.88 ล้านไร่ หรือ ร้อยละ 30.5 ของพื้นที่ประเทศ ในปี พ.ศ. 2525 ลดลงเหลือ 81 ล้านไร่ หรือร้อยละ 25.3 ของพื้นที่ประเทศ ในปี 2541 ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนลดลงจาก 2.3 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2504 เหลือเพียง 1.1 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2534 สภาพพื้นที่ป่าไม้ลดลงรวดเร็ว ส่งผลทำให้พรรณพืชหลากหลายชนิดที่ยังไม่ได้ศึกษาและบางชนิดที่ยังไม่สำรวจพบ สูญพันธุ์ไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงมีสายพระเนตรกว้างและยาวไกล ทรงเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรโดยทรงเริ่มดำเนินงานพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา โดยมีพระราชดำริให้ดำเนินการสำรวจรวบรวมปลุกดูแลรักษาพรรณพืชต่างๆ ที่หายากและกำลังจะหมดไป ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธรได้ทรงสานพระราชปณิธานต่อโดยได้มีการจัดตั้งโครงการและดำเนินการตั้งในปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา (สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ, 2544)

ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ประมาณ 7,800 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและมีลำธารไหลผ่านหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นที่ตั้งของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเบตตี้ดูเมนที่ได้มีดำเนินโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร และเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธรได้เสด็จตรวจเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเบตตี้ดูเมน ซึ่งทางมหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าถวายรายงานการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเบตตี้ดูเมนร่วมกับชุมชนบ้านปางพริก เพื่อใช้สำหรับการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนและชุมชนรอบข้างให้กับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธรและจากกรที่ได้เข้าไปพัฒนาเส้นทางในเบื้องต้น พบว่า พื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายทางชีวภาพระบบนิเวศบกและระบบนิเวศน้ำอยู่มากแต่ยังขาดการสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านพันธุกรรมพืชและสิ่งมีชีวิตในเขตอนุรักษ์ จึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลทรัพยากรเพื่อใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลทรัพยากรให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงได้มีการประชุมหารือร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อย ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกับตัวแทนจากมหาวิทยาลัยพะเยา ในการทูลเกล้าถวายพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของชุมชนเพื่อใช้เป็นพื้นที่ในโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรอันเนื่องมาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธรเพื่อสนองพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรระดับท้องถิ่น

ทรัพยากรชีวภาพที่อาศัยอยู่บนโลกล้วนแล้วมีคุณค่ามหาศาลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และระบบนิเวศต่างๆ ซึ่งในประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีทรัพยากรชีวภาพสูง แต่ในปัจจุบันพบว่าอัตราการสูญเสียทรัพยากรชีวภาพมีมากขึ้น โดยสาเหตุมีหลายประการ ซึ่งหนึ่งในหลายสาเหตุนั้นมาจากการท่องเที่ยวที่อาจจะเข้าไปบุกรุกในถิ่นที่อยู่อาศัยของทรัพยากรชีวภาพเหล่านั้นโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ดังนั้น ประเทศไทยซึ่งเป็นภาคีสัญญารว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ จึงได้เกิดความร่วมมือของหน่วยงาน

ราชการ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ ดำเนินงานจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรชีวภาพให้คงอยู่ต่อไป ดังตัวอย่างเกี่ยวกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

การพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติระบบนิเวศทางบก เป็นเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติด้วยตนเอง (Self-guided trails) เป็นเส้นทางเดินเท้าที่สร้างขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้สัมผัสกับธรรมชาติโดยศึกษาเรื่องราวด้วยตนเอง โดยการติดป้ายสื่อความหมายไปตามเส้นทาง และการใช้คู่มือ อธิบายจุดสำคัญหรือสิ่งที่น่าสนใจบนเส้นทาง เส้นทางนี้เหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ และมีจำนวนหลายกลุ่ม เส้นทางนี้จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่เกินจุดละ 20 คน ทั้งเส้นทางสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุด 100 คน ภายในเส้นทางมีจุดศึกษาธรรมชาติ 7 จุด ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติเพื่อเชื่อมจุดศึกษาแต่ละจุด โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1. กำหนดแนวเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เชื่อมจุดศึกษาทั้ง 7 จุด โดยมีระยะทาง 1,300 เมตร เส้นทางมีลักษณะเป็นเส้นทางเดียววันกลับมาตัดกับทางเดิมก่อนถึงจุดเริ่มต้น เนื่องจากไม่สามารถวนกลับไปจุดเริ่มต้นเพื่อให้เป็นวงกลมได้เนื่องจากทางค่อนข้างชันและอันตราย 2. ปรับปรุงผิวเส้นทางเดินให้มีขนาดความกว้างประมาณ 50 - 70 เซนติเมตร และปรับปรุงพื้นที่บริเวณจุดศึกษาให้มีความกว้างเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติกิจกรรม นอกจากนี้ดำเนินการปรับปรุงทางเดินไม้ไม้ให้รกทึบ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายได้ 3. ปรับปรุงทางเดินในช่วงที่มีความลาดชันระดับ 30 - 40 องศา ซึ่งมีระยะไม่ไกลมาก ให้เป็นขั้นบันไดโดยใช้จอบขุดหน้าดินให้เป็นบันไดธรรมชาติเพื่อความปลอดภัยในการเดินและไม่เป็นการทำลายธรรมชาติ 4. จัดทำแผนที่เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ที่เข้าไปใช้เส้นทางทราบถึงแนวเส้นทางในการศึกษาธรรมชาติ ไม่เดินออกนอกเส้นทางซึ่งอาจทำให้หลงทางและอาจทำลายความหลากหลายทางชีวภาพได้ (วาริษฐ์ มัชยมนุรุช, 2558)

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ผู้ดูแลอุทยานแห่งชาติได้วางกรอบนโยบายการท่องเที่ยวตามอุทยานแห่งชาติต่างๆ ทั้งบกและทะเล เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งหมด โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางขึ้นกว่าแต่ก่อน พร้อมดำเนินการให้เกิดโอกาสในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพแก่นักท่องเที่ยวที่ไปเยือน โดยผ่านกระบวนการสื่อความหมายธรรมชาติ โดยชุมชนท้องถิ่นจำนวนมากในทุกภาคของประเทศ ขยายการเปิดรับนักท่องเที่ยวให้ไปเยือนเพื่อศึกษาเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของตน พร้อมหาความเพลิดเพลินกับแหล่งธรรมชาติบริเวณข้างเคียง บางแห่งมีการจัดที่พักแบบ Home stay เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่สนใจการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มีบทบาทในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่เป็นผู้นำแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่ประเทศ สนับสนุนให้มีการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกภูมิภาค กำหนดกรอบนโยบายและแบบปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศ ไปจนถึงเป็นสื่อกลางในการประสานการประชุมระดับชาติ และระดับท้องถิ่นมากมาย ต่างกรรมต่างวาระกันปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ โดยแบ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากด้านต่างๆ ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นปัจจัยในสังคมได้กระทำการเปลี่ยนแปลง หรือมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคม ได้แก่ การกระทำของปัจเจกบุคคลในสังคม การมีส่วนร่วมในการจัดการความเข้มแข็งภายใต้ชุมชน การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นต้น ปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลหรือกลุ่มหรือชุมชนที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มคน ชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ได้แก่ เครือข่ายภายนอก นโยบายของรัฐ ภาวะการณ์ด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น และปัญหาที่เกิดจากความสามารถในการจัดการ หมายถึง ความสามารถการจัดการในด้านสถานที่ ความสามารถในการจัดการด้าน

การตลาด และการประชาสัมพันธ์ ความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์การท่องเที่ยว การจัดการด้านรูปแบบการท่องเที่ยว การจัดระบบโครงสร้างและ การดำเนินงาน โดยการจัดการท่องเที่ยว ควรมีหลักการดังนี้ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2543) ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรมความพร้อมและความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปของการเป็นคณะกรรมการ การรับผิดชอบดำเนินการ การสนับสนุนภาครัฐ องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรประชาชนอื่น ๆ ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐมีหน้าที่จะต้องทำงานกันอย่างเสมอภาคกัน และประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการต่าง ๆ ที่จะผลกระทบต่อวิถีชีวิตคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ การจัดการการท่องเที่ยวก็คือการกระทำที่มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริงรวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคม และสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้น การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่าง

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจอุทยานแห่งชาติภูถ้ำหลวงในจังหวัดพะเยา โดยเลือกพื้นที่ที่มีความใกล้เคียงกับพื้นที่วิจัย พบว่าในช่วงฤดูหนาวหรือช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนมกราคมของทุกปี จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จึงทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ทำให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆต่อสถานที่ท่องเที่ยว เช่น สถานที่พักผ่อน สถานที่จอร์รถสถานที่ชมวิว เป็นต้น ทำให้พื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ของธรรมชาติถูกทำลายไป โดยมีมือของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามา เช่นเดียวกับตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ที่พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในตัวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติก็จะมีผลที่ไม่ต่างกัน เพราะอดีตที่อุทยานแห่งชาติภูถ้ำหลวงยังไม่มียกนักท่องเที่ยวเข้ามา ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติก็ยังไม่ถูกทำลายไปมากนัก แต่เมื่อหลังจากที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆก็ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว เปรียบเหมือนกับสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลผาช้างน้อย อำเภอปงจังหวัดพะเยา ที่ตอนนี้สถานที่ท่องเที่ยวยังไม่ได้รับความสนใจความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิตของพื้นที่หลากหลายทางชีวภาพก็ยังมีสมบูรณ์ แต่เมื่อใดที่สถานที่ท่องเที่ยวมีนักท่องเที่ยวเข้ามาทำไ้ ความอุดมสมบูรณ์ของหลากหลายทางชีวภาพก็จะเสื่อมลงเท่านั้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยาเพราะว่าพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ในความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ปลาที่มีหลากหลายสายพันธุ์ ป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์นั้น ถ้าหากว่าสถานที่ท่องเที่ยวเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดยสมบูรณ์เราจะมีแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยาได้ยังไงในอนาคต เพื่อให้เกิดผลกระทบกับธรรมชาติหรือระบบนิเวศให้น้อยที่สุด เพื่อให้ธรรมชาติได้ให้คนอื่นชื่นชมไปอีกนานในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา
3. เพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา

สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)

1. วิธีการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพรวมทั้งก่อให้เกิดการอนุรักษ์ ของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวบนพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพควรเป็นอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

เนื้อหาการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ
2. ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา
3. แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวด้านศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว ด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านพื้นที่

ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. หน่วยงานภาครัฐ บุคลากรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ 1.เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา 2. ผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 7 คน
2. หน่วยงานภาคเอกชน คือ ผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชุมชน จำนวน 7 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ “เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา” จากภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) ซึ่งมีลักษณะการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ภาครัฐภาคเอกชน แลพประชาชน ในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) คือ ประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

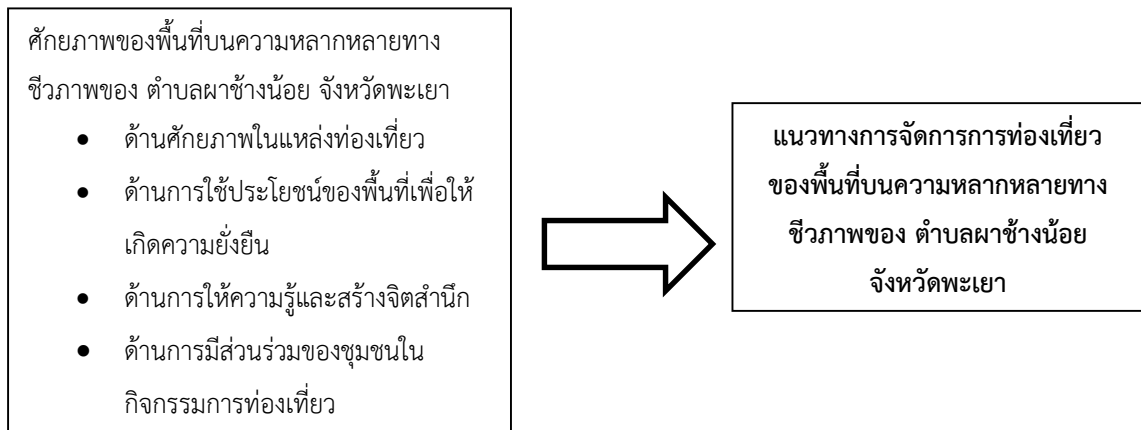
ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) โดยมีลักษณะแบบกึ่งโครงสร้างและเก็บข้อมูลการวิจัยเชิง

ปริมาณ (Quantitative Research) คือแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างครบถ้วนจากภาครัฐและภาคเอกชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) ที่ความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสัมภาษณ์
2. ใช้ข้อมูลเชิงสถิติในการวิเคราะห์แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดย นำเสนอเป็นตารางแจกแจงความถี่โดยใช้ค่าประเมินค่า Likert Scale

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบนความหลากหลายของตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา จากผลการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวความหลากหลายของตำบลผาช้างน้อย มีเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 60.00 และมีอายุในช่วง 61 ปีขึ้นไปมากที่สุดคิดเป็นจำนวนร้อยละ 50.00 และน้อยที่สุดอยู่ในช่วง 51-60 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 30.00 และ 41-50 ปี คิดเป็นจำนวนร้อยละ 20.00

1. ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา

1.1 ด้านบริบทพื้นที่และข้อมูลทั่วไป

ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่า ตำบลผาช้างน้อยเป็นพื้นที่อยู่ไกลจากตัวเมืองพะเยา เนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ติดกับชายแดน และยังเป็นพื้นที่ในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของพื้นที่ ป่าไม้ ปลาหลากหลายสายพันธุ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่เส้นทางศึกษาในป่าและในชุมชนยังมีประเพณีทางวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน จึงจะมองข้ามไม่ได้ว่าพื้นที่ในตำบลผาช้างน้อยเหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวความหลากหลายทางชีวภาพ ในส่วนสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้น เนื่องจกตัวพื้นที่อยู่ไกล ทำให้ตัวพื้นที่ไม่ค่อยจะมีนักท่องเที่ยวเข้าไปยังพื้นที่นั้นมากนัก ทางผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่จึงมีความคิดเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่า ตำบลผาช้างน้อยเคยมีการประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวมาก่อนนั้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

1.2 ด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่า ตำบลผาซำน้อยจังหวัดพะเยามีการส่งเสริมชุมชนด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้นโดยการยึดหลักเกษตรพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายกับพื้นที่ป่าไม้ และสิ่งมีชีวิตที่มีความหลากหลายในพื้นที่

1.3 ด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นพื้นที่ท่องเที่ยวบนความหลากหลายของตำบลผาซำน้อย จังหวัดพะเยาอยู่ไกลห่างจากตัวเมืองมากแต่ตัวพื้นที่ยังมีนักท่องเที่ยวที่เป็นนักศึกษาเข้าไปเดินทางศึกษาเส้นทางธรรมชาติอยู่บางส่วน ทางพื้นที่เลยมีการให้ความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ โดยมีป้ายบอกการเดินทาง อธิบายถึงข้อพิพาทเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาและได้อธิบายถึงความสำคัญของพิพาทเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความรู้และจิตสำนึกในสถานที่ท่องเที่ยว

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ในการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมในการท่องเที่ยว วัฒนธรรมในชุมชน ทัศนียภาพของพื้นที่ที่โดดเด่นแล้วทางผู้นำชุมชนในแต่ที่อำเภอได้ให้คนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาและปกป้องพื้นที่โดยการในคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการนำของดีของแต่ละชุมชนมาเสนอเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดกิจกรรมในการท่องเที่ยวเพื่อที่จะช่วยให้ตำบลเกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวขึ้นมาได้

2. ผลสรุปแบบประเมินศักยภาพพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาซำน้อย จังหวัดพะเยา

2.1 ความความคิดเห็นด้านศักยภาพในแหล่งท่องเที่ยว

จากผลการวิจัย พบว่าผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาและประเมินศักยภาพของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาซำน้อย จังหวัดพะเยาได้ข้อคิดเห็น ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ระดับความคิดเห็นอยู่เห็นด้วยมากที่สุด 4 หัวข้อและระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากอยู่ 3 หัวข้อ โดยในหัวข้อของมีการคำนึงถึงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ครั้งเมื่อดำเนินการภายในชุมชน คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 4.70 รองลงมาคือค่าเท่ากันอยู่ 3 หัวข้อคือ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว มีแผนการการบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภค และมีแผนการบริหารจัดการและบำบัดของเสียภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ คิดเป็นค่า (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 4.60 รองลงมาคือในหัวข้อมีการเตรียมความพร้อมด้านการรักษาความปลอดภัยและการรักษาพยาบาลเบื้องต้นโดยจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญประจำแหล่งท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 4.40 รองลงมาคือในหัวข้อ มีการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนผ่านสื่อต่างๆ คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 4.20 รองลงมาคือในหัวข้อ มีการส่งเสริมการขาย ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ เพื่อยกระดับมาตรฐานสู่สากล คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 3.90 รองลงมาซึ่งมีค่าเท่ากันอยู่ 2 หัวข้อคือ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการองค์กรอย่างชัดเจน มีผังโครงสร้าง การบริหารงานขององค์กรให้บุคลากรทุกระดับรับรู้และปฏิบัติตาม และมีการยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ ชุมชนได้รับผลประโยชน์ สนับสนุนการจ้างงานและสร้างรายได้ในชุมชน คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 3.70 น้อยที่สุดคือหัวข้อ มีการใช้แผนผังแสดงการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างชัดเจน เช่น

พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว พื้นที่เพื่อการเกษตร สถานที่จัดกิจกรรม หรือลานจอดรถ และเผยแพร่แก่ผู้มาเยือนเพื่อสร้างความรับรู้และเข้าใจคิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 3.30 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

2.2 ความคิดเห็นด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

จากผลการวิจัย พบว่าผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาและประเมินศักยภาพของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยาได้ข้อคิดเห็นด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากที่สุดอยู่ 3 หัวข้อและระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากอยู่ 4 หัวข้อ โดยในหัวข้อของการจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 4.80 รองลงมาคือในหัวข้อการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.50 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาในหัวข้อการจัดการด้านการบริการนักท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.20 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

2.3 ความคิดเห็นด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก

จากผลการวิจัย พบว่าผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาและประเมินศักยภาพของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยาได้ข้อคิดเห็นด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากที่สุดอยู่ 4 หัวข้อและระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากอยู่ 5 หัวข้อ โดยในหัวข้อของการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านการประหยัดพลังงานและการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 4.60 รองลงมาคือในหัวข้อการให้ความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยวนักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.50 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อมีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชน คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.40 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อมีศูนย์บริการที่ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.30 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

2.4 ความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัย พบว่าผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาและประเมินศักยภาพของพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยาได้ข้อคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ระดับความคิดเห็นอยู่ที่เห็นด้วยมากที่สุดในทุกหัวข้อ ตัวแทนของชุมชนในการวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ระดับมากที่สุด 4.80 รองลงมาคือในหัวข้อ ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด

การอภิปรายผล

จากผลบริบทและศักยภาพพื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยา พบว่ามีเพศชายมากกว่าเพศหญิงเนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ติดกับชายแดน และยังเป็นพื้นที่ในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของพื้นที่ ป่าไม้ ปลาหลากหลายสายพันธุ์ มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สถานที่เส้นทางศึกษาในป่าและในชุมชนยังมีประเพณีทางวัฒนธรรมที่ยังหลงเหลือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่าตำบลผาช้างน้อย จังหวัดพะเยามีความโดดเด่นด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน คิด (\bar{x}) ได้ระดับมาก

ที่สุด 4.80 รองลงมาคือในหัวข้อการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.70 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือในหัวข้อการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.50 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาในหัวข้อการจัดการด้านการบริการนักท่องเที่ยว คิดค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ได้ 4.20 ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 พื้นที่บนความหลากหลายทางชีวภาพของ ตำบลผาซำน้อย จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ในโครงการพระราชดำริของพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ควรมีการจัดการในเรื่องของบุคลากรที่สามารถเข้ามาช่วยเป็นแรงกระตุ้นในการขับเคลื่อนชุมชน โดยต้องกระจายความร่วมมือไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน มารับรู้ แลกเปลี่ยน แก้ปัญหา ปฏิบัติร่วมกัน และควรส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การประชาสัมพันธ์ และตัวแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานของชุมชนควบคู่กับจัดสรรพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้ชัดเจนเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนและผู้มาเยือน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 หากพื้นที่ในตำบลผาซำน้อยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากขึ้นแล้วนั้น ควรมีการจัดการในเรื่องของบุคลากรที่สามารถเข้ามาช่วยเป็นแรงกระตุ้นในการขับเคลื่อนชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาและทุกท่านที่เกี่ยวข้องซึ่งเสียสละเวลาในการให้คำแนะนํา ข้อคิดเห็นถึงประเด็นต่างๆในการศึกษา และชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม รวมถึงกรุณาตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษานำมาซึ่งงานวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549). กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. 2548. กลยุทธ์การส่งเสริมตลาดต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 มีนาคม 2561 จาก http://www.tat.or.th/thai/tat_plan.php.
- _____. 2551. Tourism Statistics, สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 มีนาคม 2561 จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2546 รายงานประจำปี 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กัลยา วานิชย์บัญชา 2549 สถิติสำหรับงานวิจัย พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.

- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชนบท. ใน เอกสารการ
สอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน่วยที่ 8) . นนทบุรี: โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร:
598 .
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. 2548. การวางแผนการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา .การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. 2542. คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ในการปฏิรูป ระบบราชการ. ภาค
นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาร์ชด์ มัธยมบุรุษ. 2552. รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาวใน
จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ดุษฎีนิพนธ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- กรมการท่องเที่ยว, สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (2557). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กิ่งแก้ว บัวเพชร. (2549). กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (รายงาน
ผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์พงษ์ เทวคุปต์. (ม.ป.ป.). ประวัติเมืองนครเขื่อนขันธ์. (อัตสำเนา). ผู้แต่ง. ประยูร ดาศรี. (2557). การ
สำรวจมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตอุทยานแห่งชาติ ปางสีดา จังหวัดสระแก้ว.
วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 10 (2/2557), 14-31.
- มัชฌิมา อุดมศิลป์. (2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลอง
โคกจังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิทยบริการ, 24 (4 ตุลาคม-ธันวาคม 2556), 135-316.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- _____. (2544). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. เชียงใหม่:
นพบุรีการพิมพ์.
- รณิดา ปิงเมือง. (2553). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพป่าชุมชนบ้าน
ห้วยแม่ซ้าย ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ในการประชุมทางวิชาการ เรื่อง วช.ผลักดัน
งานวิจัยด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อชีวิตที่เป็น
สุขและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน (น. 205-224). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ลดาวีลย์ คำพา. (2553). ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น. ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องมหกรรม
ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปี2553. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐาน
ชีวภาพ(องค์การมหาชน).

- วรากร ฟองกระจาย. (2549). ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีณัฐ ไทรชมภู. (2556). การส่งเสริมและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผลผลิตจากทรัพยากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่คุ้งบางกะเจ้า(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2538). โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ:กรณีภาคใต้. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). โครงการจัดทำแผนแม่บทและการจัดการพื้นที่สีเขียวในพื้นที่โครงการสวนกลางมหานคร. บริษัท เทคโก้ จำกัด. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ป.).
- ผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการและแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการ. สมุทรปราการ: ผู้แต่ง. อัมพาพรรณ พงศ์ผลาดิสัย, มาลินี อุทธิเสน, สุธิดา บุญยศ, และเอื้องไพร จันทระจิต. (2545).
- การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของพืชสมุนไพรในป่าชุมชน :กรณีศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนจังหวัดสุรินทร์(รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.